

Reparation av tak Valla tingshus 2014

Text och foto av:
Björn Frodin, Timmerbjörn

Datum:
2014-11-05

TRADITIONSBÄRARNA

Yrkesspecialister i samverkan
för bevarande av traditionella hantverk.

Husets bakgrund:

Tingshuset ägs av Töreboda kommun och förvaltas av MTG tekniska förvaltningen. Byggnaden är klassad som byggnadsminne sedan 1979. Byggnadens bottenvåning är av spritputsad och vitkalkad sten byggd 1760. Första våningen byggdes av timmer 1816. Underlagstaket är ett faltak, som delvis är original från 1816.

Tidigare kända renoveringar:

Första våningen är klädd med en rödfärgad ramsågad/cirkelsågad panel, tjocklek ca 15 mm. Mellan timmerväggen och panelen finns en isolermatta av mineralull med tjocklek ca 35 mm. Troligt är att isoleringen och panelen monterades på 1940-talet.

Den senaste renovering av taket genomfördes i början på 1980-talet. Ny masonit och läkt spikades ovanpå det gamla faltaket. Enkupigt lertegel tillverkat i Tyskland lades ovanpå läkten. Troligtvis byttes även vindskivor, vattbrädor och fotbrädor vid denna renoveringen.

Syftet med renoveringen:

Taket har troligtvis inte fått någon översyn sedan 1980-talet då den senaste renoveringen gjordes. Vid inspektion på vinden syntes fuktskador på faltaket som tydde på långvarigt läckage på grund av trasiga pannor. Dessa skador visade sig finnas på norra takfallet. En orsak till detta är att stora träd finns nära huset på norra sidan. Stora grenar kan ha blåst ner vid kraftig vind och slagit sönder ett antal pannor. Även mycket mossor och löv fanns på taket på denna sida. Det beslutades att hela norra takfallet skall ses över och skador skall repareras antikvariskt. Teglet skall återanvändas och trasiga pannor skall ersättas med reservpannor som finns på vinden. Även skorstenarna ovan tak skall ses över.

Aktörer:

Beställare:

Helena Granath, Arkitekturum (på uppdrag av Töreboda kommun)

Antikvarie:

Thomas Carlquist, Västergötlands museum

Entreprenörer:

Björn Frodin, timmerman, Timmerbjörn

Jörgen Rånge, timmerman, Knapegården Bygg & Hantverk

Tidsperiod:

oktober-november 2014

HANTVERKARENS DOKUMENTATION

Nedan beskrivs skador och dåliga konstruktionslösningar som har upptäckts.

Synliga skador:

Skada 1 är mitt på taket strax ovanför takfoten. Läckaget har varit långvarigt då även faltaket har rötskador. Orsak är en trasig panna.

Skada 2 är längst till höger på takfallet strax ovanför takfoten. Även här har faltaket fått rötskador på grund av långvarigt läckage. Orsak är en trasig tegelpanna.

Skada 3a är trasiga stenar och spruckna fogar på skorstenarna (2 stycken). På den västra skorstenen har vatten trängt in och orsakat fuktskador på bärande konstruktioner under taket, men endast mindre rötskador. Skada 3b är att vatten kan rinna mellan plåten och skorstenen. Orsak är att tätmassa inte finns mellan plåt och skorsten, endast fläckvis utanpå.

Mindre lyckade konstruktionslösningar:

Bild 4 visar underlagstaket efter att teglet plockats av. Tunn ströläkt, 10 mm, har använts vilket gör att mycket skräp samlas ovanför bärläkten. Skräpet binder fukt vilket sliter på underlagstaket, i detta fallet masoniten.

Vid takfoten har en stödläkt för nedersta pannraden spikats direkt på masoniten. Detta gör att skräp och vatten stannar här och förmultnar, vilket sliter på takfoten.

Bild 5 visar södra takfallet frånnocken ner mot klockhuv. Vatten, snö och skräp kommer direkt in och lägger sig på underlagstaket. Fuktskador finns på underlagstaket. Orsak är en oengagerad tegelläggare på 1980-talet som nu förhoppningsvis har gått i pension.

5

Tunn ströläkt

Stödläkt direkt ovanpå masonit

1

2

3a

3b

4

Åtgärder vid skador:

Skada 1:

Rötskadade bott- och lockbrädor togs bort och ersattes med nya i furu med hög andel kärna och mestadels stående årsringar. Vattenrännor hyvlades fram enligt originalbrädorna. Några nya underbrädor fick spikas mellan sparrarna som extra stöd. Notera att även flera av lockbrädorna har vattenrännor.

Skada 2:

Samma operation som för skada 1 utfördes.

Skada 3:

På västra skorstenen var många större stenar lösa och har hamnat snett på grund av instabilt underlag. Skorstenen stöder på takkonstruktionen eftersom murstocken är nedplockad. Sprickorna mellan stenarna fylldes med hydrauliskt kalkbruk och en rundad fog byggdes upp för att vattnet skall rinna ut på plåtarna istället.

På den östra skorstenen är underlaget stabilare eftersom murstocken finns kvar under. Stenarna ligger här stadigare men flera sprickor fanns ändå. Lösa stenar murades fast, sprickor och spruckna fogar fylldes med hydrauliskt kalkbruk.

Skada 3b finns kvar för åtgärd om problem med läckage kvarstår.

Pånocken fästes en ny nocktätning av underlagspapp YAP 2200. Denna ligger ovanpå ströläkten och nockbrädan för att luftning skall kunna ske från vinden.

nocktätning

vattenränna

underbräda

1

2

3a västra skorstenen

3a östra skorstenen

Hydrauliskt kalkbruk

Åtgärder vid dåliga konstruktionslösningar:

Den gamla masoniten fick ligga kvar. Där lagningar har skett täcktes lagningen med ny oljehärdad masonit. Den gamla tunna ströläkten fick vara kvar. Ytterligare en ströläkt med tjocklek 15 mm spikades uppe på den gamla, tjockleken är nu totalt ca 25 mm.

Takfotskonstruktionen gjordes om. Höjden på fotbrädan sänktes så att 25 mm ströläkt får plats under första tegelradens stödläkt. Ny masonit spikades längs hela takfoten. Vatten och skräp som kommer in under pannorna kan nu rinna hela vägen ner till takfoten och faller ner till marken.

För att inte mer vatten och skräp skall komma in under pannorna så glesades teglet ovanför klockhuven. Teglet ligger nu ända ut mot vindskivorna.

4

Totalt 25 mm
ströläkt

4

Ny
takfotskonstruktion

Ströläkt hela vägen
ner till takfoten.

5

Teglet tätt mot
vindskivorna.

Slutresultat:

Färdigt tak med östra skorstenen.

Färdigt tak med västra skorstenen.

Färdigt tak med båda skorstenarna.

Lagning i takfot vid skada 1.

Västra skorstenen.

Östra skorstenen.